

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ : การวิเคราะห์เพื่อการบอกรับ

■ อังคณา ดอนหัวร่อ

อัมพร ขาวบาง

เอกริน ลัทธศักดิ์ศิริ

บทคัดย่อ

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องที่บันทึกด้วยระบบดิจิทัล ซึ่งโดยทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ด้วยระบบออนไลน์ และมีระบบติดต่อสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ในบทความนำเสนอให้เห็นถึงข้อดีและข้อจำกัดของวารสารอิเล็กทรอนิกส์ การคัดเลือกและการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ การวิเคราะห์สภาพการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันอุดมศึกษาระดับอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 แห่งพร้อมด้วยข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

บทนำ

ในปัจจุบัน มีวารสารอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างกันจากฉบับพิมพ์เกิดขึ้น คือ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนั้นมีหลายสาเหตุด้วยกันเช่นเกิดการทะลักทลายของสารสนเทศ (Information explosion) ตลอดจนความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้มีการผลิตบทความในสาขาวิชาต่างๆและรอเพื่อจะตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้กระบวนการผลิตวารสารฉบับพิมพ์มักจะล่าช้ากว่าที่กำหนด ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์และการจัดจำหน่ายที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นผลให้วารสารฉบับพิมพ์มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกทั้งการแข่งขันในเชิงธุรกิจของธุรกิจการพิมพ์ทำให้

ผู้จัดพิมพ์หันมาให้ความสนใจในการคิดค้นรูปแบบหรือบริการใหม่ๆ ในการเผยแพร่สารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มาจากห้องสมุด กล่าวคือ ห้องสมุดมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะจัดหาวารสารตามที่ใช้ต้องการได้ทั้งหมด วิธีการแก้ไขปัญหของห้องสมุดจะอยู่ในลักษณะของการศึกษาปริมาณการใช้วารสารเพื่อที่จะยกเลิกการบอกรับวารสารบางชื่อที่มีปริมาณการใช้น้อยและบอกรับเฉพาะชื่อที่มีปริมาณการใช้มากแทน อย่างไรก็ตามความสำคัญและคุณค่าของวารสารซึ่งมีความจำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยทำให้ห้องสมุดจำเป็นต้องจัดหาวารสารมาบริการให้กับผู้ใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และจะต้องให้มีปริมาณชื่อเรื่องมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทในห้องสมุดของประเทศไทยเมื่อ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังอยู่ในระหว่างการทดลองนำวารสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาให้บริการในห้องสมุด การพิจารณาบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละฐานข้อมูลนั้น ห้องสมุดจะต้องศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจแต่ในสภาพเป็นจริง แต่ละสถาบันมักใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาบอกรับแตกต่างกันไป บทความนี้จึงมุ่งหมายที่จะนำเสนอเกณฑ์และข้อพิจารณาต่างๆ ก่อนที่จะทำการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อให้ห้องสมุดได้รับประโยชน์สูงสุด

ลักษณะของวารสารอิเล็กทรอนิกส์

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ คือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่บันทึกด้วยระบบดิจิทัล ในรูปแบบต่างๆ เช่น ซีดีรอม, แผ่นบันทึก (Floppy disk), แถบบันทึก (Tape) ฯลฯ หรือผ่านระบบ อินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถเข้าถึงด้วยระบบออนไลน์ (Accessed online) ทางเว็ลต์ไวด์เว็บหรือไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ การนำเสนอบทความมีหลายลักษณะ เช่น การนำเสนอโดยใช้ภาษาแอสกี (ASCII) ภาษา เอชทีเอ็มแอล (HTML) หรือใช้รูปแบบพีดีเอฟ (PDF) ซึ่งในการนำเสนอ นั้น บางครั้งจะมีลักษณะเหมือนกับที่นำเสนอในฉบับพิมพ์มาก่อน แต่บางครั้งก็เป็น อิเล็กทรอนิกส์ล้วนๆ อีกทั้งยังมีกระดานข่าว (Bulletin board) สำหรับผู้สนใจโดยทั่วไปและยังมีกลุ่ม อภิปรายทางออนไลน์อีกด้วย (Schmidt. 1993 : 72 ; Klemperer. 2000 : unpagged)

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษาค้นคว้า และมีกผลิตในสถาบันการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ วารสารเหล่านี้จะได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม (Edited) พิจารณาตรวจสอบ (Refereed) แล้วเผยแพร่ไปยังผู้อ่านในรูปแบบ อิเล็กทรอนิกส์ (สุมนา วัศสระ. 2539 : 47 - 48) ซึ่งโดยปกติจะผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต อนึ่ง โดยทั่วไป การจัดทำวารสารอิเล็กทรอนิกส์จะใช้เทคโนโลยีทาง ภาษาผสมผสานกับเทคโนโลยีสื่อประสมเชิงโต้ตอบ (Interactive multimedia) จึงมีคุณสมบัติที่สามารถสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน นั่นคือ ผู้อ่านสามารถอ่านบทความได้ล่วงหน้า โดยมีบริการเตือน (Alert ervice) และมีการสื่อสารแบบช่วงเวลาจริง (Real time) กับผู้อ่าน นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลอื่นๆ ได้อีก ซึ่งคุณสมบัตินี้จะแตกต่างจากวารสารฉบับพิมพ์ (วงศ์สว่าง เขาวรรณชุตติ. 2543 : สัมภาษณ์)

ข้อดีและข้อจำกัดของวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ในการเผยแพร่ความรู้โดยการตีพิมพ์ บทความผ่านทางวารสารนับว่าเป็นวิธีการที่จะถ่ายทอดสารสนเทศต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วที่สุด เพราะวารสารเป็นสื่อที่ถือว่ามี ความทันสมัย เนื่องจากการเผยแพร่ออกเป็นระยะๆ อย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามวารสารก็เป็น ทรัพยากรสารสนเทศที่มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรูปแบบของวารสารได้พัฒนา มาจนกลายเป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถ จำแนกข้อดีและข้อจำกัดได้ ดังนี้

ข้อดีของวารสารอิเล็กทรอนิกส์

1. เป็นสื่อที่มีความทันสมัย กล่าวคือ ได้นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี โทรคมนาคมเข้ามาใช้ประโยชน์ ทำให้การจัดพิมพ์ และการเผยแพร่วารสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าวารสารฉบับพิมพ์
2. เปิดโอกาสให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้พร้อมกันหลายคน โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่
3. สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยสะดวก รวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ การพิมพ์ผลหรือการบันทึกข้อมูล
4. ช่วยให้การเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อมูล เป็นไปอย่างสะดวกง่ายดาย
5. เอื้อต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้อ่าน กับผู้เขียน เนื่องจากบทความส่วนใหญ่จะมีส่วน เชื่อมโยงเพื่อให้ผู้อ่านติดต่อกับผู้เขียนได้โดยผ่าน ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความรู้และความคิดเห็นระหว่างกันอย่างรวดเร็ว
6. ช่วยประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ เพราะ ต้องการเพียงเครื่องคอมพิวเตอร์เซิร์ฟเวอร์ หรือ แผ่นบันทึกรูปแบบต่างๆ ในการจัดเก็บเท่านั้น

7. ช่วยลดขั้นตอนและประหยัดเวลาในการเข้าใช้วารสาร เพราะผู้ใช้สามารถเข้าใช้วารสารได้โดยผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งที่อยู่ของวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งฉบับปัจจุบันและฉบับย้อนหลัง แล้วเรียกดูข้อมูลตามที่ต้องการได้โดยตรง

8. การเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถกระทำได้ทุกเวลาถ้าผู้ใช้มีอุปกรณ์พร้อม ในขณะที่การเข้าใช้วารสารฉบับพิมพ์ขึ้นอยู่กับเวลาทำการของห้องสมุด

9. ช่วยลดปัญหาบางประการในการให้บริการวารสาร เช่น แต่เดิมการให้บริการวารสารฉบับพิมพ์ในห้องสมุดนั้น ผู้ใช้มักพบว่าวารสารไม่อยู่ในที่ที่จัดไว้ให้เพราะมีผู้ใช้หยิบไปใช้หรือเจ้าหน้าที่นำขึ้นชั้นไม่ทัน วารสารอยู่ผิดที่หรือถูกนำไปแยบรวมเล่ม เป็นเหตุให้ผู้ใช้ไม่สามารถใช้วารสารฉบับนั้นๆ ได้ หรือต้องเสียเวลาไปมากเกินเหตุกว่าจะได้ใช้วารสารที่ต้องการ แต่ถ้าหากเป็นการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์แล้วปัญหาดังกล่าวย่อมหมดไป

ข้อจำกัดของวารสารอิเล็กทรอนิกส์

1. การเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือและอุปกรณ์ทางด้านคอมพิวเตอร์
2. การเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้ต้องมีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ตลอดจนรู้เทคนิคในการสืบค้น
3. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ยังประสบปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ ทั้งสำนักพิมพ์และผู้เขียนต่างก็ยังไม่มีความมั่นใจเกี่ยวกับมาตรฐานทางลิขสิทธิ์ เนื่องจากการเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้น เมื่อผู้ใช้ต้องการทำสำเนา ก็เพียงแต่สั่งพิมพ์ผลเท่านั้น ดังนั้นจำนวนสำเนาที่ส่งอาจมีการนำไปจำหน่ายเพื่อประโยชน์ทางการค้าได้
4. การเขียนบทความลงในวารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีขั้นตอนที่ต้องเรียนรู้และยังไม่เป็นที่แพร่หลาย

5. ผู้อ่านส่วนใหญ่คุ้นเคยกับลักษณะทางกายภาพของวารสารฉบับพิมพ์ ที่สามารถจับต้องได้ กำหนดที่จัดเก็บได้ มากกว่าวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องเรียกใช้จากเครื่องคอมพิวเตอร์

6. ในการบริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์อาจเกิดความล้มเหลวของระบบ (System failure) หรือเกิดปัญหาขัดข้องทางระบบเทคนิค ทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถค้นข้อมูลได้ในเวลาที่ต้องการ

การคัดเลือกวารสารอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกวารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้น จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาดูงานของผู้เขียนสามารถสรุปเป็นเกณฑ์ต่างๆ ได้ดังนี้

1. ใช้เกณฑ์เดียวกับที่ใช้คัดเลือกวารสารฉบับพิมพ์

การพิจารณาคัดเลือกวารสารอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกวารสารฉบับพิมพ์มาประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกวารสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นแนวทางขั้นต้นในการคัดเลือกเกณฑ์ในการพิจารณาดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพและเนื้อหา โดยพิจารณาได้จากความน่าเชื่อถือของบทความที่ลงในวารสารนั้นๆ และความไม่มีอคติในการนำเสนอบทความ ความทันสมัยของเนื้อหา ความมีชื่อเสียงของวารสาร และตรงกับความต้องการของผู้ใช้

2. ความต้องการสารสนเทศในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้

บรรณารักษ์จะต้องศึกษาความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับรูปแบบการเข้าใช้วารสาร จากวารสารในรูปแบบฉบับพิมพ์ไปเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยสำรวจดูว่าผู้ใช้มีความคิดเห็นอย่างไรหากห้องสมุดจะนำวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาให้บริการ การสำรวจนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบว่า ทางห้องสมุดควรจะบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่ ถ้าบอกรับแล้วจะมีผู้ใช้เพียงใด

3. ความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศและการออกแบบระบบที่ง่ายต่อการใช้

4. ความเร็วในการเรียกดูข้อมูล

5. มีความมั่นคงและความสม่ำเสมอในการผลิต อีกทั้งมีศูนย์เก็บฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเก็บรวบรวมวารสารฉบับย้อนหลัง

6. ความประสานสอดคล้องทางด้านเทคนิคระหว่างระบบของผู้จำหน่ายวารสารอิเล็กทรอนิกส์กับระบบของห้องสมุด

7. การฝึกอบรมเพิ่มเติมในการเข้าใช้ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่คัดเลือก มีความยุ่งยากและมากน้อยเพียงใด

8. ระดับความรู้ความสามารถด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และเทคนิคการสืบค้นของผู้ใช้

9. ความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุด เช่น นโยบายในการพัฒนาให้เป็นห้องสมุดดิจิทัล

10. ราคา ลิขสิทธิ์ และข้อตกลง

เนื่องจากการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก ดังนั้นห้องสมุดจะต้องคำนึงถึงราคาที่สมเหตุสมผล ความซับซ้อนของกฎเกณฑ์ทางลิขสิทธิ์ ข้อตกลงและเงื่อนไขต่างๆ ในการบอกรับ ตลอดจนความคุ้มค่าที่ห้องสมุดจะได้รับ

ข้อควรคำนึง

นอกเหนือจากเกณฑ์การคัดเลือกวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาบริการดังกล่าวแล้ว ห้องสมุดจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่

1. สถานที่ ห้องสมุดที่จะนำวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาให้บริการ มีความพร้อมในด้านสถานที่ที่เหมาะสม และเพียงพอ สำหรับการติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ในการให้บริการหรือไม่

2. เครือข่าย ความสมบูรณ์หรือความพร้อมของระบบเครือข่ายเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา

เพราะการเข้าใช้ฐานข้อมูลและการเรียกดูข้อมูลนั้นหากขาดความพร้อมเรื่องระบบเครือข่ายแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้อย่างสะดวกและรวดเร็วอย่างที่ต้องการ

3. ระบบคอมพิวเตอร์ ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ของห้องสมุด ถ้านำวารสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้แล้ว ต้องใช้งบประมาณจำนวนเท่าใดในการบำรุงรักษา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบคอมพิวเตอร์ทั้งหมด หรือบางส่วน งบประมาณในส่วนนี้ต้องจัดสรรไว้นอกเหนือจากค่าสมาชิกในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์

4. เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ เมื่อนำวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แล้ว ควรจะต้องพิจารณาว่าใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาระบบ ใครจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในระหว่างการสืบค้น เจ้าหน้าที่เหล่านี้จะต้องผ่านการอบรมจากผู้ขายหรือสำนักพิมพ์ด้วย

การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์

การบอกรับหรือการสั่งซื้อวารสารอิเล็กทรอนิกส์ มีอยู่ด้วยกัน 5 แบบ คือ

1. แบบ Free Back Issues

หมายถึง สามารถเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ฉบับย้อนหลังแบบได้เปล่าโดยไม่ต้องจ่ายเงิน แต่ทั้งนี้ต้องบอกรับวารสารฉบับพิมพ์ในชื่อนั้นตามระยะเวลาที่กำหนด ส่วนใหญ่แล้วการบอกรับในรูปแบบนี้จะเป็นวารสารของทางสถาบันที่ไม่หวังผลกำไร (Non - profit Societies) ที่จัดทำรูปแบบออนไลน์ ตัวอย่างเช่น **HighWire Press** ได้จัดทำ **Journal of Virology** ผู้ใช้จะสามารถเข้าใช้ฉบับย้อนหลังที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ได้ต่อเมื่อได้บอกรับฉบับพิมพ์เป็นเวลา 11 เดือนไปแล้ว หรือวารสาร **Molecular Biology of the Cell** ผู้ใช้จะสามารถเข้าใช้ฉบับย้อนหลังที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ได้ต่อเมื่อได้บอกรับฉบับพิมพ์เป็นเวลา 2 เดือนไปแล้ว เป็นต้น

2. แบบ Free Online for Print Subscription (Personal/Institutional subscription)

หมายถึง การขอใช้สิทธิ์ในการใช้ออนไลน์ทั้งฉบับที่เป็นปัจจุบัน (Current issue) และฉบับย้อนหลัง (Back issues) ได้ในกรณีที่บอกรับวารสารฉบับพิมพ์ปีปัจจุบัน วารสารที่ให้บริการดังกล่าว เช่น วารสาร **American Journal of Physiology** ของ **American Physiological Association** วารสาร **Nucleic Acid Research** ของ Oxford University Press และวารสาร **Journal of Anatomy** ของ Cambridge University Press เป็นต้น

3. แบบ Online Subscription

หมายถึง การบอกรับเฉพาะวารสารอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ซึ่งราคาจะถูกกว่าการรับฉบับพิมพ์อย่างเดียว หรือการบอกรับฉบับพิมพ์พร้อมกับฉบับอิเล็กทรอนิกส์โดยเพิ่มเงินอีก 7.5 - 25% ของราคาบอกรับฉบับพิมพ์ เช่น **Science Direct** ของสำนักพิมพ์ Elsevier Science ซึ่งมีวารสารจำนวน 1,100 ชื่อถ้าบอกรับตัวเล่มอยู่แล้วจ่ายเพิ่มขึ้นอีก 7.5% ก็จะสามารถเข้าใช้วารสารรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ และถ้าห้องสมุดรวมกลุ่มเป็น Educational Consortium จะช่วยให้ค่าใช้จ่ายในการบอกรับวารสารลดลงและสามารถใช้อวารสารร่วมกันได้

สำหรับวิธีการบอกรับวารสารในรูปแบบออนไลน์นั้น สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

3.1 Individual (Personal) Subscription

คือ การบอกรับส่วนตัวเป็น one user / no network หรืออาจบอกรับในนามของสมาชิกสมาคมทางวิชาการ ซึ่งวิธีนี้จะต้องใช้ชื่อผู้ใช้ (username) และ รหัสผ่าน (password) ในการลงบันทึกเข้า (login)

3.2 Institutional Subscription

คือ การบอกรับในนามห้องสมุดหรือสถาบันวิจัย ในลักษณะ Site - Wide Access และใช้เลขที่ไอพี (IP Address Recognition) แทนการใช้ชื่อผู้ใช้และรหัสผ่าน

ในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์แบบเสียเงินนั้น ทางสำนักพิมพ์จะจัดทางเลือกไว้ทั้งหมด 9 ทาง (Nisonger. 1998 : 277) คือ

- เสียค่าธรรมเนียมรายปี แต่ไม่จำกัดการเข้าใช้
- เพิ่มราคาจากอัตราที่ห้องสมุดบอกรับวารสารฉบับพิมพ์เพื่อให้ได้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ด้วย
- เพิ่มราคาจากอัตราที่ห้องสมุดบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์อยู่แล้วเพื่อให้ได้รับวารสารฉบับพิมพ์ด้วย
- คิดค่าใช้จ่ายเมื่อต้องการใช้
- คิดค่าใช้จ่ายโดยคำนวณจากจำนวนของผู้ใช้และคำนึงถึงขนาดของสถาบัน
- คิดค่าใช้จ่ายเป็นรายครั้ง เช่น คิดค่าใช้จ่ายเมื่อมีการถ่ายโอนข้อมูลลงในแผ่นบันทึก (Download)
- จัดหาบทความตามความต้องการ คิดราคาเป็นรายบทความ
- จัดจำหน่ายเป็นชุด (Package) เพื่อให้ได้จำนวนชื่อวารสารมากขึ้นในราคาที่ถูกลง
- คิดอัตราพิเศษสำหรับสมาชิกสมาคมห้องสมุด

การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 3 วิธีดังกล่าวนี้ ห้องสมุดสามารถบอกรับเฉพาะวารสารรายการใดรายการหนึ่งที่ต้องการ หรือการบอกรับแบบเป็นชุด ก็ได้โดยที่ทางผู้ขายจะเป็นผู้จัดรายชื่อวารสารมาให้เป็นชุดๆ วิธีการนี้เป็นการบอกรับในลักษณะเหมาจ่าย จึงมีราคาถูกกว่าการบอกรับทีละรายการ แต่วารสารที่ได้มานั้นอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ทั้งหมด

4. แบบ Free Sites

หมายถึง การเข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์ของวารสารที่ให้ใช้วารสารฉบับปัจจุบันและฉบับย้อนหลัง (Archives) ทั้งหมดแบบให้เปล่า ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์ของวารสาร **Journal of Biochemistry** ที่ <http://ib.bcasi.or.ip> เว็บไซต์ของวารสาร **Journal of Clinical Investigation** ที่ <http://www.ici.org> และ เว็บไซต์ของวารสาร **Medical Journal** ที่ <http://www.freemedicaljournals.com/> เป็นต้น

5. แบบ Free Trial Period

หมายถึง วารสารอิเล็กทรอนิกส์ให้ทดลองใช้ภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลวารสารขนาดใหญ่ที่ให้วารสารประเภทนี้ได้แก่ *HighWire Press* ที่ <http://highwire.stanford.edu> และ *BioMedNet* ที่ <http://www.bmn.com> เป็นต้น

ผลจากการศึกษาดูงาน

จากการสำรวจข้อมูลการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่าประมาณร้อยละ 80 ได้เริ่มนำเอาวารสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาให้บริการแล้วสถาบันที่กลุ่มผู้ศึกษาได้ศึกษาดูงาน มีทั้งหมด 6 แห่ง คือ

- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข (ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย
- ศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี (ศสท. หรือ TIAC)

จากการศึกษาดูงานในสถาบันทั้ง 6 แห่ง ดังกล่าว สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ความเป็นมา

การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัย โดยส่วนใหญ่มาจากนโยบายของผู้บริหารที่ต้องการจะพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดดิจิทัล มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างทั่วถึง และเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณอีกส่วนหนึ่ง สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มบอกรับประมาณปี พ.ศ. 2542 แต่ขณะนี้เลิกบอกรับมาประมาณ 1 ปี เนื่องจากปัญหาในด้านงบประมาณ มหาวิทยาลัยมหิดลเริ่มบอกรับประมาณต้นปี พ.ศ. 2543 ส่วนศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี และสำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย เริ่มบอกรับประมาณกลางปี พ.ศ. 2543 ซึ่งถือได้ว่าวารสารอิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทต่อห้องสมุดในประเทศไทยมากขึ้น แต่ในขณะนี้ยังเป็นช่วงเริ่มต้นเท่านั้น

2. ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่บอกรับ

ในแต่ละสถาบันต่างก็ใช้บริการฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกันตามสาขาวิชาที่เปิดสอน ดังนี้

2.1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ 2 ฐาน และ 2 ลักษณะ คือ **HighWire** ซึ่งบอกรับแบบแยกรับเฉพาะชื่อ และ **Emerald Intelligence + Fulltext** ซึ่งเป็นการบอกรับแบบเป็นชุด สำหรับ HighWire นั้นเป็นฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ ซึ่งสำนักวิทยบริการได้บอกรับจำนวน 27 ชื่อ ส่วน Emerald เป็นฐานข้อมูลด้านสังคมศาสตร์การจัดการทั่วไป การ

ตลาด การศึกษาและด้านวิศวกรรม มีวารสารอิเล็กทรอนิกส์ 130 ชื่อ มีบทความมากกว่า 25,000 บทความ

2.2 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหิดลจะมี 2 ส่วนคือ จ่ายให้กับ OCLC ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่าย กับจ่ายให้กับ Elsevier Book ที่เป็นสำนักพิมพ์ผู้ผลิตฐานข้อมูล Science Direct สำหรับการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์จาก OCLC นั้นมีลักษณะเป็นการรวบรวมวารสารจากหลายสำนักพิมพ์ ซึ่งเมื่อรวมทั้ง 2 ส่วนแล้ว มหาวิทยาลัยมหิดลบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 300 ชื่อ โดยใช้งบประมาณ ประมาณ 5 ล้านบาท สำหรับห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข ไม่ได้บอกรับแบบเสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากสำนักหอสมุดกลางจะเป็นฝ่ายบอกรับเพื่อใช้สืบค้นร่วมกันทั้งมหาวิทยาลัย แต่ห้องสมุดสตางค์ก็จะมีบริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในประเภทไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งจากสิทธิ์ในการเข้าใช้ออนไลน์แบบได้เปล่าจากการบอกรับฉบับพิมพ์ที่ห้องสมุดสตางค์บอกรับ และจากการค้นหาเว็บไซต์ที่ให้บริการสืบค้นวารสารโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายอีกส่วนหนึ่ง

2.3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรวมคำแหง บอกรับฐานข้อมูล INFOTRAC ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ฐาน คือฐานข้อมูล Expanded Academic ASAP International เป็นฐานข้อมูลทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีธุรกิจ การเงิน ซึ่งรวมบทความจากวารสารมากกว่า 525 ชื่อ และฐานข้อมูล Business ASAP International ซึ่งเป็นฐานข้อมูลทางด้านธุรกิจ รวมบทความจากวารสารและหนังสือพิมพ์ทางด้านการจัดการ การวางแผนทางธุรกิจ และข่าวทางธุรกิจ ซึ่งจะมีทั้งที่เป็นเอกสารเต็มรูปและเป็นรายการทางบรรณานุกรม

2.4 สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ได้บอกรับฐานข้อมูลทั้งสิ้น 5 ฐานข้อมูล คือ ABI/Inform Fulltext ; DAO (Dissertation Abstracts Online) ; ERIC (Educational Resources Information Center) ; MEDLINE with TOXLINE and AIDSLINE และ IEEE ซึ่งฐาน IEEE นี้ มหาวิทยาลัยที่จะใช้บริการต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัย

2.5 ศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี บอกรับฐานข้อมูล Science Direct ของสำนักพิมพ์ Elsevier โดยบอกรับเฉพาะชื่อวารสารจำนวน 42 ชื่อ ที่ทางศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยีบอกรับฉบับพิมพ์อยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับอนุญาตจากการจากสำนักพิมพ์อื่นๆ อาทิ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ AsiaWeek และวารสารอิเล็กทรอนิกส์ Harvard Business เป็นต้น

3. การให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ในการให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันต่างๆ นั้น มีวิธีการที่แตกต่างกัน บางแห่งให้บริการโดยผู้ใช้สามารถสืบค้นได้เอง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงผู้ใช้บริการต้องกรอกแบบฟอร์มแจ้งความต้องการจากนั้นเจ้าหน้าที่จะสืบค้นให้

4. เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาเพื่อการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์

เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาเพื่อการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของแต่ละสถาบัน เพื่อให้ได้วารสารที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้นั้น มีข้อพิจารณาที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

4.1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ดูจากรายชื่อวารสารในฐานข้อมูลว่าเป็นวารสารวิชาการ และสอดคล้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแห่งนี้หรือไม่

- ลักษณะของเอกสารที่ได้มีลักษณะเป็นเอกสารเต็มรูปหรือเป็นเพียงรายการทางบรรณานุกรม

- การเข้าถึง (Access) เป็นอย่างไร ยากง่ายเพียงใด เก็บสถิติการใช้ได้หรือไม่

- มีการส่งเสริมการขายอะไรบ้าง เช่น สำนักพิมพ์จัดทำคู่มือการใช้งานเป็นภาษาไทยหรือให้คั่นข้อมูลในฐานข้อมูลอื่นได้ด้วย เป็นต้น

ส่วนเกณฑ์อื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้ จะใช้เกณฑ์ที่ใช้ในการบอกรับวารสารฉบับพิมพ์ ไม้ว่าจะเป็นในด้านความถูกต้อง (Accuracy) หรือวาระการจัดพิมพ์เผยแพร่ที่สม่ำเสมอ (Consistency) เป็นต้น

4.2 มหาวิทยาลัยมหิดล

การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้นสำนักหอสมุดจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพิจารณาร่วมกันทั้งมหาวิทยาลัย ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- กรณีที่บอกรับวารสารฉบับพิมพ์ซ้ำซ้อนกันในหลายคณะ

- วารสารที่มีสถิติการใช้มาก

- ข้อตกลงการบอกรับ (Regulation)

ไม่ยุ่งยาก

- มีการส่งเสริมการขายที่ดี เช่น มีช่วงทดลองใช้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น

4.3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ใช้เกณฑ์ในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

- วารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่บอกรับนั้นต้องไม่ซ้ำกับวารสารฉบับพิมพ์ที่มีอยู่

- ศึกษาประสบการณ์การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดสถาบันการศึกษาอื่นๆ โดยนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาใช้

- เป็นวารสารที่มีเนื้อหาทางวิชาการที่สอดคล้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย

4.4 สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย

การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ จะได้จากมติที่ประชุมบรรณารักษ์ ซึ่งเป็นผู้แทนมาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ

4.5 ศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี

พิจารณาเลือกจากชื่อวารสารเดียวกับชื่อวารสารฉบับพิมพ์ที่บอกรับอยู่แล้วทั้งหมด 42 ชื่อ

5. ปัญหาที่พบ

จากการศึกษาดูงานพบว่า การให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันต่างๆประสบปัญหาแตกต่างกันไป พอสรุปได้ดังนี้

5.1 ปัญหาของผู้ใช้

- ผู้ใช้ไม่ทราบว่ามีการให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือมีวารสารอิเล็กทรอนิกส์ชื่อใดที่ให้บริการบ้าง

- ผู้ใช้ไม่ยอมเข้ามาใช้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้ใช้และรูปแบบการสอนของผู้สอน หากผู้สอนไม่มอบหมายงานให้สืบค้น นิสิตก็จะไม่เข้ามาใช้

- ผู้ใช้สืบค้นไม่เป็น ต้องการให้เจ้าหน้าที่ช่วยค้นหาให้

- ผู้ใช้เรียกร้องให้บอกรับฐานข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มเติมในรายชื่อที่ต้องการ

5.2 ปัญหาการจัดทำรายการบรรณานุกรม

เนื่องจากบทความในฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์มีเป็นจำนวนมาก จึงเกิดปัญหาว่าจะอำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้ได้อย่างไร เพราะไม่มีการจัดทำรายการทางบรรณานุกรมของวารสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเป็นคู่มือช่วยค้นบทความจะมีก็แต่เพียงรายชื่อวารสารหรือหน้าสารบัญของวารสารเท่านั้น

5.3 ปัญหาทางด้านระบบ

ปัญหาทางด้านระบบที่พบคือ การเข้าถึงข้อมูลไม่ได้ บรรณารักษ์ต้องติดต่อแจ้งสำนักพิมพ์ว่าเกิดปัญหาอะไรเพื่อให้สำนักพิมพ์แก้ไข หรือปัญหาจากระบบเครือข่ายที่แต่ละสถาบันก็จะมีปัญหาแตกต่างกันไป เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตที่ช้าในช่วงปลายที่มีผู้ใช้มาก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยรวมค่าแห่งจะประสบปัญหานี้ค่อนข้างมากกว่าสถาบันอื่น เป็นต้น

6. แนวโน้มในอนาคต

ในอนาคตห้องสมุดสถาบันต่างๆ มีแนวโน้มที่จะบอกรับเป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด เพื่อเปลี่ยนเป็นห้องสมุดดิจิทัล สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างทั่วถึงและเกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งเป็นการประหยัดงบประมาณ แต่ทั้งนี้ก็ต้องใช้เวลาในการสำรวจและติดตามผลการใช้ต่อไป มีเพียงห้องสมุดของศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยีเท่านั้นที่ยังมีนโยบายในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ควบคู่กันไปกับวารสารฉบับพิมพ์

7. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ศึกษาได้รับประสบการณ์และความรู้ในเรื่องวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลในการพิจารณาบอกรับ เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทำการคัดเลือก การให้บริการ ปัญหาที่พบ ตลอดจนแนวโน้มของการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต กลุ่มผู้ศึกษาจึงขอเสนอข้อคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะในการนำวารสารอิเล็กทรอนิกส์มาให้บริการ ดังนี้

7.1 ด้านการพิจารณาเพื่อวิเคราะห์บอกรับ

ในการพิจารณาเพื่อวิเคราะห์บอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้น ส่วนใหญ่เป็นนโยบายจากระดับผู้บริหารที่เล็งเห็นความสำคัญของวารสารอิเล็กทรอนิกส์และเพื่อแสดงความทันสมัยของสถาบัน

แต่ห้องสมุดบางแห่งยังขาดความพร้อม ทั้งในด้านงบประมาณ, ผู้ให้บริการ, ผู้ใช้บริการ รวมถึงปัญหาทางด้านระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งการดำเนินงานอย่างเร่งด่วนของห้องสมุดบางแห่ง ส่งผลให้การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในเรื่องวารสารอิเล็กทรอนิกส์ก่อนการบอกรับยังไม่เพียงพอ ขาดการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ ทำให้วารสารอิเล็กทรอนิกส์บางรายชื่อที่บอกรับมาแล้วไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ฉะนั้นก่อนการพิจารณาบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์จึงควรมีการศึกษาและพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน โดยการศึกษาเกณฑ์ต่างๆ ในการคัดเลือก มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบรรณารักษ์ด้วยกัน กรณีที่ยังไม่แน่ใจหรือยังไม่มียงบประมาณเพียงพอที่จะบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์แบบเสียค่าบอกรับ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้ทดลองใช้หรือที่สามารถเข้าใช้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ก็นับเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาในการศึกษาถึงข้อดีและข้อจำกัด หรือดูผลตอบรับจากผู้ใช้ก่อนที่จะตัดสินใจเพื่อบอกรับแบบเสียค่าบอกรับ

7.2 ด้านบรรณารักษ์

บรรณารักษ์ต้องศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวารสารอิเล็กทรอนิกส์อยู่เสมอ ต้องมีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน การใช้อินเทอร์เน็ต ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลโดยผ่านทางคอมพิวเตอร์ อีกทั้งบรรณารักษ์ต้องทำงานในเชิงรุกมากยิ่งขึ้นในการให้บริการ เช่น ต้องสำรวจแหล่งวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายไว้ให้ผู้ใช้ในโฮมเพจของห้องสมุด ซึ่งนับเป็นการให้บริการที่คำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้ที่ดี ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มบรรณารักษ์งานวารสาร คือควรมีการจัดสำรวจ วิจัยหรือประเมินการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากประสบการณ์การทำงานของตน เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาเป็นประโยชน์ในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

7.3 ด้านการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างห้องสมุดยังไม่เข้มแข็ง ที่พบได้เป็นเพียงความร่วมมือกันภายในหน่วยงานหรือสถาบันเท่านั้น การพิจารณาบอกรับวารสารร่วมกันของห้องสมุดคณะต่างๆ และสามารถใช้อวสานารร่วมกันได้ทั้งมหาวิทยาลัย นับเป็นวิธีที่ดี และหากมีความร่วมมือระหว่างสถาบัน ในการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์จะทำให้เกิดอำนาจในการต่อรองกับสำนักพิมพ์ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อห้องสมุด และเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างคุ้มค่าอีกด้วย

7.4 ด้านการประเมินผล

หน่วยงาน หรือสถาบัน ที่บอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ยังไม่มี การสำรวจหรือประเมินผลการให้บริการ ทั้งนี้เนื่องจากว่ายังเป็นช่วงเริ่มต้น การให้บริการยังไม่ยาวนาน อีกทั้งยังไม่มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการเข้าใช้ที่ละเอียดเพียงพอที่จะนำมาประเมินผลได้ แต่ทั้งนี้หากมีการดำเนินการให้บริการมาระยะหนึ่งแล้ว ก็ควรมีการประเมินผลการใช้โดยเร็วเพื่อวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าต่อไป

7.5 ด้านความคุ้มค่า

เนื่องจากในช่วงระยะเวลานี้อาจจะเป็นช่วงรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการจากวารสารฉบับพิมพ์มาเป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ทรอนิกส์ ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องยอมลงทุนเพื่อการทดลองใช้ก่อน ซึ่งหากพิจารณาถึงความคุ้มค่า ก็สามารถพิจารณาได้จากปริมาณการใช้ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดลที่มีปริมาณการใช้สูงถึงกว่า 50,000 ครั้ง จากสถิติที่ทางสำนักพิมพ์แจ้งมา ซึ่งเป็นอันดับที่ 15 ของโลก ส่วนสถาบันอื่นๆ ยังมีปริมาณการใช้ที่ค่อนข้างน้อย จึงควรมีการประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ให้มากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงความร่วมมือ จากอาจารย์ผู้สอนที่ต้องมอบหมายงาน ให้นักศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ถือว่าเป็นสารสนเทศที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ให้มากขึ้นด้วย

7.6 ข้อคิดเห็นอื่นๆ

- การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ มีหลายรูปแบบ โดยแต่ละรูปแบบต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดต่างกัน บรรณารักษ์ต้องศึกษาข้อมูลทั้งจากสำนักพิมพ์และจากผู้ใช้ให้ดีก่อนตัดสินใจเลือกรูปแบบการบอกรับ
- สถาบันส่วนใหญ่ จะมีการให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยการควบคุมเลขไอพี (IP Address) หรือที่เรียกว่า site license ซึ่งหากทางสถาบันสามารถให้บริการผู้ใช้โดยสามารถให้เข้าใช้ (Access) ได้จากที่บ้าน ประกอบกับการมีระบบเครือข่ายที่ดี จึงน่าจะเป็นไปได้มากที่จำนวนผู้ใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จะมากขึ้น
- การทำสำเนาเอกสาร ซึ่งบางสำนักพิมพ์อาจมีการจำกัดจำนวน ห้องสมุดจึงอาจแก้ปัญหาโดยมีฉบับสำเนาที่เป็นฉบับพิมพ์ จัดไว้ให้บริการ

- การให้บริการวารสารฉบับย้อนหลังของสำนักพิมพ์ ทั้งรูปแบบของซีดีรอมและออนไลน์ก็เป็นอีกปัจจัยในการพิจารณาบอกรับสำหรับปัญหาเรื่องวารสารฉบับย้อนหลังของวารสารอิเล็กทรอนิกส์นั้น หากมี National Archive เพื่อรวบรวมวารสารอิเล็กทรอนิกส์ไว้ด้วยกัน ก็จะสร้างความมั่นใจ และสามารถอำนวยความสะดวกให้กับห้องสมุดต่างๆ ได้อย่างมาก

สรุป

การใช้งานวารสารอิเล็กทรอนิกส์จะเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องคำนึงถึงการพิจารณาเพื่อวิเคราะห์บอกรับ ปัจจัยด้านบรรณารักษ์ ความเป็นไปได้ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างห้องสมุด การประเมินผลการให้บริการ ความคุ้มค่า ตลอดจนปัจจัยในด้านเทคนิค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นในด้านการพิจารณาเพื่อพิจารณาบอกรับ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ เมื่อต้องการบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา การค้นคว้าวิจัยอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- ฉวีวรรณ สวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2543.
- นงนารถ ชัยรัตน์. (2542). **การเลือกและการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2543). **สารสนเทศในบริบทสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- พรพรรณ บุญยะทิมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี (ศสท.) เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2543.
- เพ็ญพิมล คงมนต์ และ วนิดา รอดภัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2543.
- รุจเรขา อัคริษณุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ 6 ธันวาคม 2543.
- วงศ์สว่าง เชาว์ซุดิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 7 ธันวาคม 2543.
- สมาน ลอยฟ้า. (2537, สิงหาคม). **“วารสารอิเล็กทรอนิกส์.” บรรณารักษ์ มข.** 12(3) : 40 - 53.
- สุนา วัชรระ. (2539, มกราคม - มิถุนายน). **“อิเล็กทรอนิกส์เจอร์นัล = Electronic Journal,” โดมทัศน์.** 16(1) : 47 - 57.
- สุวรรณา อินทร์รักษา และ ชวนพิศ สุคันสนีย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และเอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2543.
- อรพรรณ วิริยะวิทย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ดอนหัวรอ, อัมพร ขาวบาง, และ เอกกรีน ลัทธศักดิ์ศิริ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2543.
- Gabril, Joseph A. (1998). “Managing and Coping with Electronic Serials : a Report from the ACRL New England Chapter Serials Interest Group’s Fall 1996 Program,” **The Bottom Line : Managing Library Finances.** 11(1) : 20 - 26.
- Klemperer, Katharina. (2000). **Electronic Journal : A Selected Resource Guide. (Online).** Available : URL <http://www.harrassowitz.de/ms/ejresguide.html>.
- Marcinko, Randall. (1999). **Libraries of the Future : Digital Libraries : Design, Development and Management.** (Online). Available : URL http://www.digitallearningspace.com/Course_FiveDay.cfm/sid=91430484/?show=o&hide=yes.
- Newton-Smith, Carol. (1993). “The Electronic Journal Comes to the Campus,” in **The Electronic Journal : The Future of Serials – Based Information.** Edited by Brain Cook. p.31-44. New York : Haworth Press.
- Nisonger, Thomas E. (1998). **Management of Serials in Libraries.** Englewood, Colo. : Libraries Unlimited.
- Schmidt, Janive. (1993). “The E-Journal : Experiences at the State Library of New South Wales,” in **The Electronic Journal : The Future of Serials – Based Information.** Edited by Brain Cook. p. 69-78. New York : Haworth Press.